

PAVAO TIJAN

GDJE JE BILA HIŽA ARHIŽAKNA SILVESTRA BEDRIČIĆA U KOJOJ JE 1507/08. DJELOVALA SENJSKA GLAGOLJSKA TISKARA?

Pavao Tijan
Fuenterrabía 4
E 28014 Madrid

UDK:655.1/3(497.5 Senj):003.349.1
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 1994-11-25

Autor ovoga članka raspravlja o problemu smještaja senjske glagoljske tiskare. Zbog svoje duge odsutnosti iz domovine (već 50 godina živi u inozemstvu), on može u vezi s navedenim problemom dati samo neke orijentacijske točke: 1. "Hiža" Silvestra Bedričića ne treba se tražiti u gradu. 2. Potrebno je ispitati pitanje vlasnika Bedričićeve "hiže" (je li ona bila njegovo vlasništvo ili posjed Senjskoga kaptola) i povijesno-zemljopisni pojam Senjske drage, i dovršiti arheološko-arhivska istraživanja vezana uz benediktinsku opatiju u Sv. Križu i Mlinici.

Mnogi su me pitali što mislim o lokaciji senjske glagoljaške tiskare. Iako sam se tim pitanjem uvijek zanimao, nisam mogao odgovoriti, niti sam do sada bio u stanju izgraditi i obrazložiti svoje mišljenje o tom delikatnom predmetu gdje i najpozvaniji stručnjaci oklijevaju kazati konačnu riječ. A kako bih je ja mogao izreći nakon skoro pola stoljeća izbivanja iz domovine, nemajući uvida u izvore, bez pomagala i bez poznavanja svega onoga što je u ovo doba u stvari naše glagoljice istraženo i napisano?

Preostaje mi samo razmišljanje na temelju svega onoga što sam o tom već prije znao, uz ono malo informacija koje su u zadnje doba do mene doprle. Čistom spekulacijom ipak sam došao do nekih zaključaka, koji po sebi ne znače nikakvo rješenje postavljenih problema, ali se nadam da oni mogu pomoći budućim istraživačima kao orijentacijske točke. Slobodan sam izložiti ukratko te točke, kako slijedi.

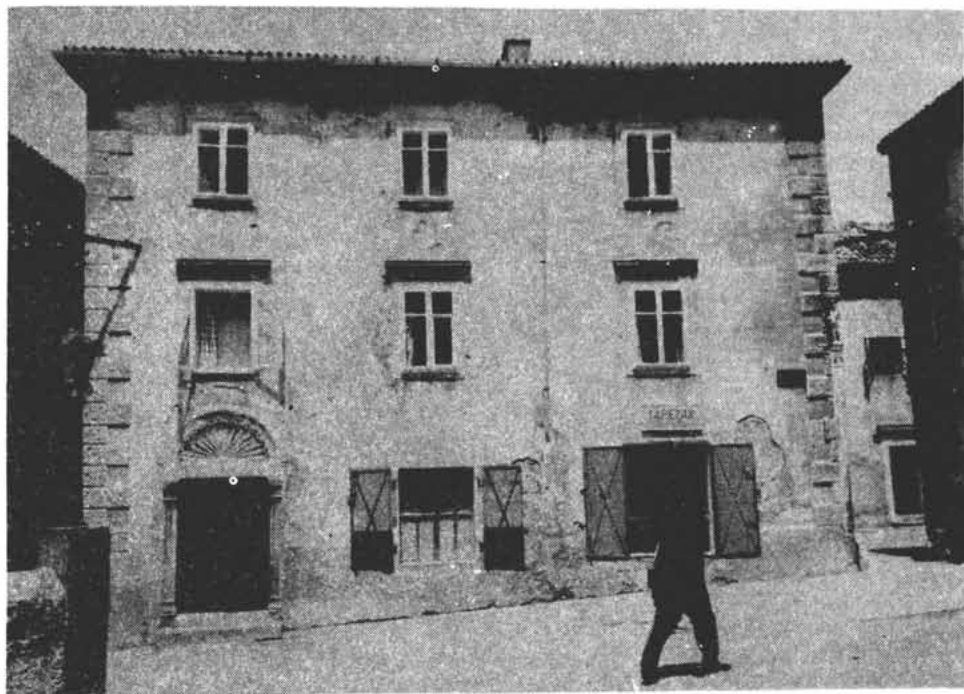
1) Uzalud je tražiti hižu arhižakna Silvestra Bedričića u starom dijelu grada, pogotovu u blizini katedrale. Jednostavno joj nema traga. Iz doba glagoljaške tiskare imamo u blizini katedrale četiri datirane i sačuvane kuće, od kojih su dvije pripadale svećenicima: ona na Gorici arhiprveda Martina iz g. 1477. i ona u Hreljanovićevoj ulici popa Gržana iz g. 1483., kako svjedoče glagoljski natpisi uklesani na njima. Do bombardiranja grada g. 1943. postojala je uz Široku Kuntradu još i kuća Jurja Blagaića iz g. 1522. Na trgu nasuprot katedrali stoji i danas kuća zlatara Martina Živkovića iz g. 1487. Te četiri zgrade svjedoče nam kako se stanovalo u Senju na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće. Bogati građanin Živković posjedovao je prostranu, solidnu kuću s otmjenim arhitektonskim ukusom. Blagaić, o kojemu ne znamo ništa, vjerojatno je bio građanin iz srednjega staleža, s jednostavnom kućom, ali još uvijek prostranijom nego što su bile male i skromne kuće arhiprveda Martina i popa Gržana. Druge sačuvane zgrade iz istoga doba, uglavnom nešto dalje od katedrale, ne dolaze u obzir jer se pretpostavlja da su pripadale patricijskim ili uglednijim građanskim obiteljima.

Bedričićeva kuća mogla se nalaziti u blizini katedrale, ali to ne mora biti točno. Senj je malen, i kanonicima je bilo lako doći do svoje crkve i s kraja grada. Gorica je odvajkada bila najbjednija četvrt, gdje je na prostoru što ide od katedrale do gradskog bedema, između Leonove i Rondel kule, živjela uglavnom sirotinja. I svećeničke kuće na Gorici mogle su kako-tako služiti samo za skromno prebivanje, a nipošto za smještaj i rad jedne tiskare. Sumnjam da je u tom dijelu grada Bedričić mogao imati svoju kuću, iako dopuštam da je ta mogla biti malo bolja i prostranija nego ona arhiprveda Martina.

Ali ni malo dalje od katedrale ne nalazim kuće koja bi mogla biti Bedričićeva, odnosno u kojoj je bila smještena tiskara. Osim toga nameće se i pitanje je li za rada senjske glagoljaške tiskare ona bila uvijek u Bedričićevoj kući. I pomanjkanje informacija o razdoblju između 1494. i 1507., iz kojega ne znamo ništa o radu ili prekidu rada, navodi me na misao da je kroz to doba moglo doći do kakvih promjena u smještaju tiskare.

Još se može postaviti i pitanje je li hiža Silvestra Bedričića bila zaista njegovo privatno vlasništvo, stečeno nasljedstvom ili vlastitom kupnjom, ili je pak to bila nadarbina dodijeljena njemu i njegovu stallumu i dostojanstvu u stolnom Kaptolu na doživotno uživanje. To bi trebalo istraživati u dokumentima.

2) Postoji i druga mogućnost, da je naime Bedričić imao svoju kuću izvan grada. Do konca prve polovice 16. stoljeća mnogi su Senjani stanovali izvan užega gradskog područja opasana gradskim bedemom. Svjedoči o tom frankopanska zadužbina, franjevački samostan u Sv. Petru. Gradski statut iz

Sl. 1. Kuća zlatara Martina Živkovića na Starom trgu (danas Trg Čimenter) nasuprot katedrali g. 1388. govori o proizvodima iz senjskih vrtova. Vjerojatno su neki vlasnici tih vrtova imali i stanove na svojim posjedima. Nije isključeno da je i Kaptol mogao imati neki posjed, praedium, s kućom u području vrtova, u kraju koji ide uz Križki Potok od gradskog bedema do početka kanjona Senjske drage kod Sv. Vida, i dodijeliti ga na doživotno uživanje kanoniku Bedričiću. Sve bi to trebalo ispitati u arhivima Senjske biskupije i Kaptola. Senjski stambeni predjeli izvan gradskih zidina nestaju tek pola stoljeća iza prestanka rada tiskare, u godinama 1555.-1558., kada je Lenković podizao Nehaj i utvrde oko grada.

3) Bedričićevoj kući mogao se izgubiti trag i na mnogo drugih načina. U urbanističkoj prošlosti Senja zabilježeno je dosta potresa i požara, od kojih su se i kuće rušile. Neke su kuće nestajale tijekom vremena i zbog dotrajalosti građevnog materijala, pa su se na njihovu mjestu podizale nove i solidnije zgrade. Nakon Lenkovićeve zahvata stanovnici iz porušenih kuća morali su se nekako stisnuti unutar bedema, i tada su se postojeće kuće proširivale i nadograđivale. Za nova zdanja iskorištavala su se i veća dvorišta i manji vrtići, a možda je bilo i većih promjena kad je trebalo sazidati franjevcima novi samostan

i crkvu sv. Franje. Usred tolike i raznolike građevne djelatnosti ne bi bilo neobično da se izgubila i nekadašnja Bedričićeva hiža, ako se uopće ikada nalazio na njoj neki vanjski znak raspoznavanja, npr. kakav uklesani natpis ili grb.

4) Ogleđajmo sada uvjete koje je morala posjedovati zgrada da bi u njoj mogla biti smještena tiskara, jer i to može biti putokaz u traženju Bedričićeve ili bilo čije druge kuće koja je mogla primiti tiskaru.

Zgrada za tiskaru morala je biti dovoljno velika, s prizemnim, zračnim, svijetlim i suhim prostorijama, u kojima bi se smjestili slagarna, knjigovežnica, skladište papira, boja i knjigoveškog materijala, zatim spremište tiskanih knjiga i njihova otprema te radionica za drvorezbarstvo, lijevanje slova i inicijala.

Teško je zamisliti da bi sve to stalo u jednu kuću kakve su nam se iz onoga vremena sačuvale u blizini katedrale, sve to u pretpostavci da su poslovi oko priređivanja originala za tisk i korektura mogli biti smješteni u gornjim katovima, t.j. u stanu samoga Bedričića. Naravno, jedan dio tih poslova mogao se porazdijeliti po drugim kućama u susjedstvu, možda kod popova glagoljaša koji su surađivali u tom pothvatu. Tako se izvan tiskare u najužem smislu mogla, npr. smjestiti biblioteka predložaka pa prevođenje i dotjerivanje tekstova te dopisivanje s piscima, prevodiocima i naručivaocima knjiga, kao i uskladištenje i otpremanje tiskanih primjeraka. Prijevodi ili već gotovi originali mogli su dolaziti u Senj i iz drugih mjesta. Uza sve to, u glavnoj ili matičnoj zgradi, nazovimo tako Bedričićevu hižu, tiskara je trebala raspolagati sa četiri svijetle (jer se radilo po danjem svjetlu), suhe (radi papira) i zračne (radi sušenja tiskanih araka) prostorije. U jednoj se morala nalaziti slagarna i preša, u drugoj razastiranje i sušenje tiskanih araka, možda i korektura, u trećoj knjigovežnica i u četvrtoj priručno skladište papira za neposrednu uporabu i knjigoveškog materijala. Za spremište boja i alata mogla je biti kakva podrumska prostorija. Sve ostalo već prije navedeno, pa u najgorem slučaju i knjigovežnica, moglo je biti porazmješteno po susjednim, poglavito popovskim kućama.

Imajući sve to pred očima, dolazim do zaključka da nećemo nikada doznati u kojoj se od sačuvanih senjskih kuća iz konca 15. stoljeća nalazila glagoljaška tiskara.

5) Pokojni arhivist senjske biskupije Vladimir Kraljić svojim je pronalaskom i objavljivanjem zapisa iz g. 1751. o glagoljaškoj tiskari u Senjskoj dragi uputio traženje ubikacije te tiskare na novu lokaciju. I ja sam, kao i on, uvjeren da je podatak arhiprezbitera Ivana Draganića o glagoljaškoj tiskari u Dragi pouzdan i istinit. Ali u svezi s tom vrijednom informacijom valja